

Sygn. akt III CZ 10/06

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)
SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)
SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa Fundacji "H."
przeciwko Skarbowi Państwa - reprezentowanemu przez Wojewodę [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym
w dniu 16 marca 2006 r.,
zażalenia strony powodowej na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 30 listopada 2005 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 30 listopada 2005 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną powodowej Fundacji „H.” od wyroku tego Sądu z dnia 2 czerwca 2005 r. oddalającego apelację powoda w sprawie przeciwko Skarbowi Państwa-Wojewodzie o zapłatę.

Przyczyną odrzucenia skargi kasacyjnej było nie uiszczenie przez stronę powodową wpisu sądowego w kwocie 35 163,70 zł. Sąd Apelacyjny wskazał, że postanowieniem z dnia 25 października 2005 r. oddalił jej wniosek o zwolnienie od wpisu od skargi kasacyjnej, bowiem nie wykazała ona, że nie ma dostatecznych środków na te koszty (art. 113 § 2 k.p.c.). Stwierdziła jedynie, że sytuacja Fundacji jest zła i nie ma możliwości poniesienia przez nią wpisu od skargi kasacyjnej. Powołała się na wszczęcie wobec Fundacji egzekucji i złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości a jako dowody załączyła trzy zawiadomienia o wszczęciu egzekucji komorniczej oraz dwie kopie wyciągów z kont bankowych dotyczących tego samego dnia - 30 września 2005 r., z których wynika, że Fundacja dokonała wpłaty własnej w kwocie 7 000 zł. Sąd Apelacyjny uznał, że dowody te nie są wystarczające a strona powodowa, reprezentowana przez fachowego pełnomocnika, ubiegając się o zwolnienie od kosztów sądowych, powinna w sposób pełny i wyczerpujący przedstawić swoją sytuację materialną i finansową. Stwierdził, że z przedstawionych wyciągów z kont bankowych wynika, iż strona powodowa posiada inne rachunki bankowe lub prowadzi rozliczenia pozabankowe, skoro dokonała na rachunek wpłaty własnej w kwocie 7 000 zł. Wskazał też, że samo złożenie wniosku o upadłość a nawet ogłoszenie upadłości nie stanowi podstawy do zwolnienia od kosztów sądowych. W konsekwencji uznał, że strona powodowa nie wykazała, że nie ma dostatecznych środków na pokrycie wpisu od skargi kasacyjnej i wobec nie uiszczenia tego wpisu odrzucił skargę na podstawie art. 16 ust.3 ustawy z dnia 13 czerwca 1967r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (j.t: Dz. U. z 2002 r., Nr 9, poz. 88 ze zm.).

W zażaleniu na powyższe postanowienie, kwestionującym zasadność odmowy zwolnienia powódki od wpisu od skargi kasacyjnej, zarzucono naruszenie

art. 16 ust. 3 u.k.s.c, art. 113 § 2 k.p.c., art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności uchwalonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.). Strona powodowa wnosila o uchylenie zaskarzonego postanowienia oraz zmianę postanowienia o odmowie zwolnienia od wpisu od skargi kasacyjnej i zwolnienie jej od tego wpisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury (porównaj między innymi orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1999 r. I CKN 367/99, OSNC 2000/3/48 i uchwałę tego Sądu z dnia 31 maja 2000 r. III CZP 1/00, OSNC 2001/1/1), w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym ma odpowiednie zastosowanie art. 380 k.p.c., wobec czego Sąd Najwyższy rozpoznając zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej bada także, na wniosek skarżącego, te postanowienia Sądu drugiej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu a miały wpływ na wydanie zaskarzonego postanowienia. W rozpoznawanej sprawie odnosi się to do niezaskarżalnego postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 25 października 2005 r. oddalającego wniosek strony powodowej o zwolnienie od wpisu od skargi kasacyjnej.

Postanowienie to zapadło z naruszeniem art. 113 § 2 k.p.c. a jego konsekwencją było niedopuszczalne, faktyczne zamknięcie stronie powodowej drogi do rozpoznania jej sprawy przez Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym. Przepisy art. 113 k.p.c., dotyczącego zwolnienia od kosztów sądowych (obecnie już nie obowiązującego), powinny być wykładane przy uwzględnieniu między innymi także stanowiska Komitetu Ministrów Rady Europy zawartego w punkcie 12 zalecenia z dnia 14 maja 1981 r. nr R (81)7 oraz ustalonej linii orzecznictwa Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (na przykład sprawa Airey przeciwko Irlandii z dnia 9 października 1979 r.), zgodnie z którymi konieczność uiszczenia zbyt wysokich kosztów postępowania sądowego, przekraczających możliwości strony, może prowadzić do faktycznego pozbawienia jej prawa do sądu, wobec czego państwa członkowskie Unii Europejskiej zobowiązane są do podejmowania środków eliminujących tego rodzaju sytuacje. Do chwili wejścia w życie nowej

ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U Nr 167, poz. 1398), dostosowującej polskie prawo do powyższych wymogów, konieczne było wykładanie i stosowanie art. 113 k.p.c. w sposób eliminujący sytuacje, gdy z powodów fiskalnych strona pozbawiona byłaby możliwości dochodzenia swoich roszczeń na drodze sądowej lub możliwości poddania jej sprawy pod osąd wyższej instancji, w tym także rozpoznania przysługującego w sprawie nadzwyczajnego środka odwoławczego. Sąd Apelacyjny wydając postanowienie o odmowie zwolnienia strony powodowej od wpisu od skargi kasacyjnej nie uwzględnił powyższych zasad wykładni art. 113 k.p.c. Przede wszystkim zgodzić się trzeba ze skarżącą, że ubiegając się o zwolnienie od wpisu przedstawiła ona, zgodnie z wymogami art. 113 § 2 k.p.c., swoją sytuację finansową oraz złożyła obrazujące ją dowody w postaci nie tylko, jak stwierdził Sąd Apelacyjny, wyciągów z dwóch kont bankowych i trzech zawiadomień o wszczęciu egzekucji komorniczych, lecz także dwóch wezwań do zapłaty należności sądowych, które pozostały poza oceną Sądu Apelacyjnego, podobnie jak zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Jeżeli Sąd Apelacyjny uznał złożone oświadczenie i dowody za niewystarczające dla zobrazowania sytuacji majątkowej strony powodowej, powinien wezwać ją do złożenia stosownych dokumentów. Strona bowiem, składając dowody w jej ocenie wystarczające dla wykazania, że nie ma dostatecznych środków na pokrycie kosztów sądowych, nie jest w stanie ocenić, czy Sąd uzna dowody te za wystarczające. Nie może być zatem pozbawiona możliwości uzupełnienia dowodów, na wezwanie Sądu, jeżeli uznał on, że nie w pełni obrazują stan majątkowy strony.

Obowiązkiem Sądu rozstrzygającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych jest także dokonanie wszechstronnej i wnikliwej oceny zarówno złożonych przez stronę dowodów, jak i jej sytuacji majątkowej. Ocena powierzchowna, nie obejmująca wszystkich dowodów, jak również wszelkie uogólnienia, nie znajdujące odzwierciedlenia w materiale sprawy, naruszają zasady art. 113 k.p.c. i mogą prowadzić do pozbawienia strony prawa do sądu. Sąd Apelacyjny oceniając złożone dowody i oświadczenie strony powodowej dotyczące jej sytuacji majątkowej nie ocenił w ogóle dokumentów takich jak zawiadomienia o wszczęciu egzekucji komorniczej oraz wezwania do zapłaty i nie rozważył, jakie wnioski z nich wynikają

dla oceny sytuacji majątkowej strony powodowej. Natomiast ze złożonych wyciągów bankowych wyprowadził jedynie dowolny wniosek o posiadaniu przez powódkę innych kont bankowych, nie wzywając jej do oświadczenia się w tym przedmiocie. Podobnie pozbawiona znaczenia dla rozstrzygnięcia wniosku strony powodowej o zwolnienie od wpisu od skargi kasacyjnej jest uogólniona konstatacja Sądu Apelacyjnego, co do wpływu ogłoszenia upadłości na rozstrzygnięcie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Przechodząc do oceny sytuacji majątkowej strony powodowej należy stwierdzić, że ze złożonych przez nią dowodów wynika, iż w chwili rozstrzygnięcia wniosku przez Sąd Apelacyjny, posiadała ona na rachunkach bankowych kwotę 277, 63 zł., prowadzona była wobec niej egzekucja komornicza należności w kwocie ponad 155 000 zł a jej wierzytelności nie objęte jeszcze egzekucją wynosiły ponad 38 000 zł. Wszczęte wobec niej postępowanie upadłościowe doprowadziło ostatecznie do ogłoszenia upadłości w dniu 16 grudnia 2005 r. Wszystkie te okoliczności dają podstawę do oceny, że strona powodowa rzeczywiście nie posiadała środków na pokrycie wpisu od skargi kasacyjnej w wysokości 35 163,70 zł., co pośrednio stwierdził także Sąd Apelacyjny uwzględniając w dniu 17 stycznia 2006 r. wniosek tej strony o zwolnienie od wpisu od zażalenia w znacznie niższej kwocie 7 033 zł.

Wbrew odmiennemu stanowisku Sądu Apelacyjnego, strona powodowa wykazała zatem, że nie ma dostatecznych środków na pokrycie wpisu od skargi kasacyjnej, co zgodnie z art. 113 § 2 k.p.c., uzasadniało zwolnienie jej od tych kosztów.

Wadliwość postanowienia o odmowie zwolnienia od wpisu od skargi kasacyjnej doprowadziła do wydania zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi. Stwierdzając tę wadliwość Sąd Najwyższy nie wydaje odrębnego postanowienia o uchyleniu, czy zmianie postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od wpisu od skargi kasacyjnej, a jedynie uchyla zaskarżone postanowienie o odrzuceniu skargi, jako wydane w wyniku wadliwego, niezaskarżalnego postanowienia o odmowie zwolnienia od wpisu (art. 398(16) w zw. z art. 394(1) § 3 oraz art. 398(21) w zw. z art. 380 k.p.c.).

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu.